

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКА ІНЖЕНЕРНО-ПЕДАГОГІЧНА АКАДЕМІЯ**

Савельєва Тетяна Анатоліївна

УДК 378.1:[37:005](043.3)

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ
МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ НА
АДАПТИВНИХ ЗАСАДАХ**

13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Харків – 2021

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Українській інженерно-педагогічній академії, Міністерство освіти і науки України, м. Харків.

Науковий керівник –

доктор педагогічних наук, професор
Єльнікова Галина Василівна,
Українська інженерно-педагогічна академія,
професор кафедри педагогіки, методики та
менеджменту освіти, м. Харків.

Офіційні опоненти:

доктор педагогічних наук, професор
Лузан Петро Григорович,
Інститут професійно-технічної освіти НАПН
України, головний науковий співробітник
лабораторії науково-методичного супроводу
підготовки фахівців у коледжах і технікумах,
м. Київ;

кандидат педагогічних наук
Загіка Олена Олегівна,
Вище професійне училище № 25
м. Хмельницького, директор,
м. Хмельницький.

Захист відбудеться «21» квітня 2021 р. о 15⁰⁰ на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 64.108.01 в Українській інженерно-педагогічній академії за адресою: вул. Університетська, 16, зала засідань, м. Харків, 61003.

Із дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Української інженерно-педагогічної академії за адресою: вул. Університетська, 16, м. Харків, 61003.

Автореферат розісланий «20» березня 2021 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

Вікторія КОВАЛЬСЬКА

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Прогресивні зрушення українського суспільства в напрямі європейської інтеграції передбачають зміну підходів та методології підготовки професійно компетентних молодших спеціалістів сфери обслуговування, які мають задовольняти як потреби роботодавців на ринку праці, так і вимоги населення у сфері обслуговування.

Про необхідність впровадження реформ у підготовку молодших спеціалістів та підвищення рівня якості освіти випускників закладів фахової передвищої освіти наголошується в Законах України «Про освіту», «Про фахову передвищу освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», Національній стратегії розвитку освіти України, Концепції розвитку освіти України та інших нормативних актах Міністерства освіти і науки України, що регламентують діяльність закладів фахової передвищої освіти.

Розвиток сфери послуг на економічному ринку країни останнього часу суттєво прогресує, тому саме молодших спеціалістів сфери обслуговування потребує ринок праці. Актуальними потребами їхньої підготовки є формування універсальних фахівців, здатних професійно та досконало виконувати свою роботу, реалізувати трудові, творчі та управлінські навички, швидко та ефективно адаптуватися до нових вимог роботодавців, оперативно вирішувати проблеми у мінливих умовах ринкової економіки, мати навички адаптивності в професійній діяльності. Професійна адаптація надає такі характеристики та навички молоді, основною метою яких є формування конкурентоздатного фахівця з мотивацією до саморозвитку та самореалізації. Активізація природних адаптивних здібностей особистості з подальшим розвитком її здатностей адаптуватися в мінливих умовах, характерних для ринкових відносин економіки, забезпечить формування нового фахівця, здатного самостійно приймати рішення, організовувати свої дії, спрямовуючи їх на досягнення поставленої мети, гнучко реагувати на обставини і ситуації для поетапного рішення відповідних завдань. У зв'язку із цим постає питання проектування оновленого освітнього простору через впровадження педагогічних умов підготовки професійно компетентних молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах в закладах фахової передвищої освіти.

Проведений науковий пошук засвідчує, що питання обґрунтування педагогічних умов підготовки фахівців для покращення якості освітнього процесу досліджувались такими науковцями, як Ю. Бабанський, А. Багдуєва, Є. Ганін, Н. Єрошина, К. Костюченко, В. Манько, О. Назарова, Н. Ткаченко. Питання розвитку адаптивного управління соціально-педагогічними системами, адаптивні технології в освітньому процесі, моніторингові дослідження щодо впровадження адаптивних процесів в освіті проаналізовані такими вченими, як Т. Борова, Г. Єльнікова, Л. Зайцева, О. Загіка, С. Кравець, Г. Полякова, П. Третьяков, Т. Шамова.

Питання професійної підготовки на адаптивних засадах, особливості її формування, змісту та оцінки освітнього процесу були розроблені в роботах таких науковців, як В. Безруков, О. Богоніс, Р. Вайнола, Т. Дмитренко, А. Кайгородцева,

С. Копилова, М. Корягін, І. Ладико, Т. Ластєва, А. Максимович, С. Стрижак, В. Сумцов, О. Тимошенко, М. Чік, К. Чуйко, В. Ячменьова.

Проведений огляд наукових досліджень дозволяє стверджувати, що, незважаючи на наявність наукового матеріалу в цій галузі, проблема визначення педагогічних умов підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах залишається не дослідженою.

Теоретичний аналіз наукових досліджень та публікацій підтвердив актуальність дисертаційної роботи і дав змогу виокремити низку *суперечностей між*:

- зростаючими потребами підприємств сфери послуг у професійних кадрах, які можуть швидко адаптуватись та змінюватись в умовах організації і технології надання послуг, ефективно здійснювати професійну діяльність, вдосконалювати професійні навички шляхом постійного саморозвитку, і недостатнім рівнем сформованості професійної компетентності молодших спеціалістів сфери обслуговування;

- необхідністю підготовки сучасних фахівців, здатних гнучко й адаптивно реагувати на швидкозмінні закони ринкової економіки, і неспроможністю традиційної системи професійної підготовки вирішувати такі завдання в закладах фахової передвищої освіти;

- потребою осучаснення та підвищення рівня якості професійної підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування відповідно до оновлених стандартів з урахуванням необхідності формування навичок адаптивності та недостатньою розробленістю теоретичних основ й педагогічних умов їхньої професійної підготовки на адаптивних засадах.

Актуальність визначеної проблеми, виявлені суперечності, фрагментарність, епізодичність професійної підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах, недостатність наукового та практичного дослідження адаптивних засад підготовки цих фахівців у закладах фахової передвищої освіти зумовили вибір теми дисертаційної роботи: **«Педагогічні умови підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Наукове дослідження виконано згідно тематичного плану науково-дослідних робіт Української інженерно-педагогічної академії «Теоретичні і методичні засади розроблення та використання адаптивних технологій у процесі підготовки магістрів з управління закладом освіти» (№ ВШ 19-01). Тему дисертаційної роботи затверджено Вченою радою Української інженерно-педагогічної академії (протокол № 11 від 29.03.2016 р.) і узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 2 від 27.03.2018р.).

Мета дослідження полягає в підвищенні якості професійної підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування шляхом виокремлення, обґрунтування, практичної реалізації та експериментальної перевірки педагогічних умов їхньої підготовки на адаптивних засадах в закладах фахової передвищої освіти.

Для досягнення мети в дисертаційній роботі визначено такі **завдання**:

1. Проаналізувати теорію і практику підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах в закладах фахової передвищої освіти, виокремити й обґрунтувати базові поняття та визначити проблему дослідження.

2. Теоретично обґрунтувати та розробити адаптивні матриці взаємозв'язку професійних компетентностей і виробничих функцій майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування.

3. Виокремити та теоретично обґрунтувати зміст адаптивних засад підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування.

4. Теоретично обґрунтувати й практично реалізувати педагогічні умови підготовки молодшого спеціаліста сфери обслуговування на адаптивних засадах та розробити технологію їх впровадження у практику закладів фахової передвищої освіти.

5. Експериментально перевірити педагогічні умови підготовки молодшого спеціаліста сфери обслуговування на адаптивних засадах.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка молодших спеціалістів сфери обслуговування у закладах фахової передвищої освіти на адаптивних засадах.

Предмет дослідження – педагогічні умови реалізації адаптивних процесів професійної підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування у закладах фахової передвищої освіти.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що якість професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування підвищиться за рахунок виокремлення, обґрунтування та реалізації в освітньому процесі педагогічних умов на основі авторської моделі підготовки фахівців на адаптивних засадах, що реалізує адаптивне управління й взаємовплив суб'єктів освітнього процесу, адаптивний зміст й технології професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування.

Методологічну та теоретичну основу дослідження становлять: розробки вчених щодо проблеми функціонування системи професійної (професійно-технічної) освіти (Р. Гуревич, І. Зязюн, Н. Ничкало, Г. Гребенюк, І. Козловська); професійної підготовки фахівців в Україні (А. Лігоцький, П. Олійник, М. Піндера, О. Гаврилюк, В. Зайчук, О. Кіяшко); методологічного обґрунтування професійного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (В. Радкевич, Л. Притула, І. Прокопенко, П. Сікорський, Н. Ткачова); формування різних видів професійної компетентності у майбутніх фахівців (В. Баркасі, С. Демченко, О. Мармаза, Т. Мацевко, І. Міщенко); умов формування професійної компетентності фахівців (О. Акімова, А. Ашерев, С. Батишев, В. Биков, В. Бойчук, А. Вербицький, О. Дубасенюк, В. Петрук, Т. Руденька, В. Шахов, Л. Шевченко); психології професійного розвитку особистості (І. Бандурка, С. Ситнік); методології неперервної професійної освіти (Т. Десятов, М. Євтух, В. Луговий, С. Сисоєва), положення компетентнісного підходу (Н. Бібік, О. Коваленко, В. Лунячек, Л. Штефан); особистісно орієнтованого підходу (І. Бех, С. Гончаренко, О. Савченко); соціально-адаптивного підходу (Г. Єльнікова, О. Загіка, Г. Полякова, М. Ростока, Л. Фесік); системного підходу (Ю. Бабанський, Д. Коваленко,

М. Лазарєв); технологічного підходу (В. Беспалько, М. Кларін, О. Пехота); кваліметричного підходу (Г. Азгальдов, І. Анненкова, Г. Дмитренко).

Для розв'язання поставлених завдань були застосовані такі **методи дослідження**: *теоретичні*: аналіз філософських, загальнонаукових, дидактико-технологічних джерел, навчально-методичної, психолого-педагогічної літератури, нормативно-правових документів, навчальної документації для визначення наукових засад досліджуваної проблеми; порівняння, узагальнення, синтез для виокремлення та обґрунтування педагогічних умов підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах; моделювання для розроблення моделі професійної підготовки фахівців та кваліметричного інструментарію оцінювання її якості; систематизація й узагальнення теоретичних та експериментальних даних для здійснення освітнього моніторингу; *емпіричні*: аналіз та узагальнення педагогічного досвіду, анкетування, тестування, педагогічний експеримент (констатувальний, формувальний та контрольний етапи) для експериментальної перевірки педагогічних умов підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах; *статистичні*: методи математичної статистики (критерій Стюдента, метод Делфі, критерій χ^2 Пірсона) для кількісного та якісного аналізу емпіричних даних.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що:

вперше теоретично обґрунтовано, розроблено й експериментально перевірено:

- педагогічні умови підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах, а саме: розроблення адаптивного змісту набуття ключових та професійних компетентностей здобувачів освіти; використання гнучких, інтегративних, міжмодульних та міждисциплінарних зв'язків у процесі навчання на адаптивних засадах; інтеграція навчально-пізнавальної діяльності та рефлексивного саморозвитку здобувачів в процесі практичної підготовки; активізація рефлексивної діяльності майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування для розвитку навичок професійної адаптації; використання інформаційно-комунікаційних технологій для активізації адаптивних процесів у навчально-пізнавальній діяльності здобувачів, що дозволяє підвищити рівень якості підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування;

- адаптивні засади підготовки професійно компетентних молодших спеціалістів сфери обслуговування в закладах фахової передвищої освіти: адаптивне управління освітньою діяльністю на рівні адміністрування; адаптивний взаємовплив на основі партнерства і суб'єкт-суб'єктних відносин педагогів та здобувачів освіти; забезпечення адаптивного індивідуалізованого змісту та технологій для професійної підготовки, що дозволяє реалізувати взаємоадаптацію освітніх потреб здобувачів та вимог освітнього процесу;

- адаптивні матриці взаємозв'язку професійних компетентностей з виробничими функціями майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування, застосування яких забезпечує поєднання їхньої теоретичної і практичної підготовки;

- модель підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах у закладах фахової передвищої освіти, яка забезпечує системність і методичну послідовність в процесі підготовки фахівців;

уточнено:

– поняття «педагогічні умови підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах» як поєднання обставин та системи засобів навчання, що активізують навчально-пізнавальну діяльність здобувачів, забезпечують формування особистості, здатної гнучко й адекватно реагувати на швидкозмінне зовнішнє середовище під час вирішення виробничих завдань, що відповідає фаховим вимогам до цих фахівців;

– зміст діагностичного кваліметричного інструментарію, який розроблений з урахуванням визначених педагогічних умов підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах, де параметрами виокремлено професійні компетентності майбутніх фахівців сфери послуг.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у впровадженні в процес професійної підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування теоретично обґрунтованих та експериментально перевірених педагогічних умов їхньої підготовки на адаптивних засадах за рахунок відповідної технології; комплексу, що забезпечує її реалізацію.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес Харківського державного професійно-педагогічного коледжу імені В.І. Вернадського (довідка № 114 від 28.08.2020 р.); Навчально-наукового центру професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України (довідка № 1021 від 30.08.2020 р.), Державного вищого навчального закладу «Чернівецький політехнічний коледж» (довідка № 01/355 від 28.08.2020 р.).

Результати дисертаційної роботи можуть бути використані в процесі професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування в закладах фахової передвищої освіти з метою підвищення ефективності професійної підготовки фахівців.

Особистий внесок здобувача. У працях, написаних у співавторстві, здобувачеві належить (відповідно до списку наукових праць): [1] – розроблення адаптивних засад як основи створення педагогічних умов для якісної підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування; [14] – обґрунтування ідеї використання адаптивних процесів в освітніх закладах, які запроваджують STEM технології навчання.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження було апробовано на науково-практичних конференціях різного рівня:

– *міжнародних*: «Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства» (Чернігів, 2018); «Сучасні технології навчальної діяльності викладача закладу вищої освіти» (Харків, 2019); «Intellectual economics, management and education» (Vilnius–Ljubijana, 2019); «Освіта і наука в мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку» (Дніпро, 2020); «Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя» (Харків–Київ, 2020);

– *всеукраїнських*: «Розбудова єдиного інформаційного простору української освіти – вимога часу» (Київ–Харків 2018); «Адаптивні системи управління в освіті» (Харків, 2019), «Адаптивні процеси в національній системі освіти» (Харків, 2020).

Публікації. Основні наукові положення та результати дослідження відображено в 14 публікаціях автора (із них 12 – одноосібних), у тому числі 3 статті – у провідних наукових фахових виданнях України (1 стаття – в електронному фаховому виданні); 2 статті – у зарубіжних періодичних виданнях; 1 підрозділ в колективній монографії; 8 публікацій – у матеріалах наукових конференцій.

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків та списку використаних джерел, додатків. Повний обсяг дисертації 330 сторінок. Основний зміст дисертації викладено на 203 сторінках. Робота містить 13 таблиць і 13 рисунків, 24 додатків на 69 сторінках. Список використаних джерел включає 278 найменувань, з них 11 іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано вибір теми та її актуальність, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, гіпотезу, теоретико-методологічні засади, методи дослідження, розкрито наукову новизну, указано на практичне значення отриманих результатів і їх апробацію та впровадження, подано інформацію про публікації автора.

У першому розділі – **«Підготовка молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах як педагогічна проблема»** – проаналізовано теорію і практику підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах в закладах фахової передвищої освіти (далі ЗФПО), виокремлено й обґрунтовано базові поняття дослідження й визначено його проблему.

Узагальнення теоретичних положень науковців (В. Баркасі, О. Гаврилук, С. Демченко, О. Кіяшко, А. Лігоцький, Т. Мацевко, І. Міщенко) уможливило визначити, що формування компетентності майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування (далі МССО) є складним системним педагогічним процесом, який активізує навчально-пізнавальну діяльність здобувачів, сприяє формуванню особистості, професійному спрямуванню та відповідає фаховим вимогам.

На основі аналізу та узагальнення праць науковців (Ю. Бабанського, Н. Єрошиної, В. Манько, О. Пехоти, Н. Ткаченко) сформовано авторське визначення поняття «педагогічні умови підготовки МССО на адаптивних засадах» як поєднання обставин та системи засобів навчання, що активізують навчально-пізнавальну діяльність здобувачів, забезпечують формування особистості, здатної гнучко й адекватно реагувати на швидкозмінне зовнішнє середовище під час вирішення виробничих завдань, що відповідає фаховим вимогам до цих фахівців.

На основі аналізу науково-практичного досвіду, вивчення законодавчих та нормативно-правових документів та існуючої наукової термінології визначено базові поняття дослідження, а саме: «підготовка», «професійна підготовка»; «молодший спеціаліст сфери обслуговування»; «зміст підготовки молодшого спеціаліста сфери обслуговування»; «адаптивність»; «адаптація». На підставі узагальнення положень науковців (В. Безрукова, Т. Дмитренко, В. Казначеева, П. Карако, С. Копилової) в межах дослідження визначено «адаптацію» в педагогіці

як збалансованість внутрішнього стану кожного учасника освітнього процесу із забезпеченням його розвитку, саморозвитку та гармонізацією як окремої особистості, так і системи підготовки в цілому за умов постійних трансформаційних перетворень освітнього середовища.

Враховуючи достатню кількість наукових досліджень, визначено, що у педагогічній теорії практично відсутні наукові праці, які присвячені вирішенню питання визначення педагогічних умов підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах.

Узагальнення результатів аналізу наукових праць (О. Богоніс, В. Бондара, В. Пішванової) дозволило виокремити особливості професійної підготовки МССО, а саме: оновлення освітнього середовища, яке максимально насичене інформаційними технологіями; наявність мотивації здобувачів до професійного саморозвитку та самореалізації; набуття особистої впевненості соціально-психологічного та культурологічного напрямку; перегляд та оновлення викладання провідних дисциплін підготовки з урахуванням необхідності випереджального розвитку освіти; наближення відповідності професійної підготовки до потреб роботодавця на умовах адаптивності.

За допомогою моніторингового дослідження з'ясовано практичний стан підготовки МССО, який засвідчив недостатній рівень сформованості професійної компетентності фахівців. Визначено, що в умовах постійного розвитку і змін ринку праці впровадження в освітній процес педагогічних умов підготовки фахівців на адаптивних засадах є актуальним і своєчасним. Установлено, що впровадження адаптивних засад забезпечить більш якісну підготовку МССО, що буде визначена, передусім, у здатності гнучко вирішувати професійні завдання.

Розглядаючи сферу послуг як прогресивну галузь економіки, встановлено розбіжності у професійній підготовці фахівців за кордоном та підготовкою МССО в Україні. Для цього було проведено дослідження досвіду закордонних освітніх практик таких країн, як: Швейцарія, Німеччина, Республіка Польща. Розглядаючи закордонний досвід професійної підготовки фахівців, визначено, що підготовка МССО має наближатися до зразка загальноєвропейського фахівця сфери послуг.

У другому розділі – **«Обґрунтування педагогічних умов професійної підготовки молодшого спеціаліста сфери обслуговування на адаптивних засадах в закладах фахової передвищої освіти»** – теоретично обґрунтовано й розроблено зміст професійних компетентностей МССО й адаптивних матриць; виокремлено й теоретично обґрунтовано зміст адаптивних засад підготовки професійно компетентних МССО та на їх основі відповідні педагогічні умови; обґрунтовано експериментальну модель та конкретизовано кваліметричний інструментарій оцінки сформованості професійних компетентностей МССО.

У розділі представлено проектування оновленого освітнього простору закладу фахової передвищої освіти, що створюється на адаптивних засадах в перехідний період реформ та зміни підготовки молодшого спеціаліста на молодшого фахового бакалавра.

Спираючись на ідеї Н. Веселовської, С. Кожушко О. Овчарук, В. Шадрикова, визначено загальну структуру професійної компетентності майбутніх МССО

(соціально-особистісні, загально-наукові, інструментальні, загально-професійні), де виокремлено зміст кожного її компонента, а саме: когнітивного, мотиваційного, особистісного, соціально-психологічного, практично-технологічного.

У дослідженні теоретично обґрунтовано й розроблено адаптивні матриці взаємозв'язку професійних компетентностей з виробничими функціями майбутнього МССО, які визначають логічність та послідовність зв'язків окремих компонентів підготовки МССО в єдину графічну структуровану таблицю. Це уможливило наочне відтворення та конкретизацію компонентів професійної компетентності майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування.

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури (В. Байденко, Г. Єльнікової, І. Назарук, Н. Ничкало) виокремлені та ґрунтовно розглянуті адаптивні засади як можливість розвитку освітнього простору ЗФПО, підвищення мотивації здобувачів до саморозвитку і самореалізації, що забезпечить формування професійних компетентностей майбутніх МССО. До виокремлених адаптивних засад підготовки професійно компетентних МССО відносяться: *адаптивне управління освітньою діяльністю на рівні адміністрування; адаптивний взаємовплив на основі партнерства і суб'єкт-суб'єктних відносин педагогів та здобувачів; забезпечення адаптивного індивідуалізованого змісту професійної підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування; адаптація педагогічних технологій для професійної підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування.*

На основі аналізу наукових праць (В. Краєвського, Б. Ломова, В. Штоффа) у процесі дослідження теоретично обґрунтовано й розроблено модель підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах (рис. 1), яка об'єднує: компетентнісну основу з випереджальними напрямками освітнього процесу; вдосконалення всіх складових, що сформовані в окремі блоки, та педагогічні умови для позитивної динаміки якості підготовки. Критерієм, що реалізує впровадження даної моделі, є адаптивні засади, які забезпечують збалансованість взаємодії всіх учасників освітнього процесу та підвищують сформованість професійної компетентності і конкурентоздатність майбутніх фахівців сфери обслуговування, що, в свою чергу, необхідно для економічно нестабільного ринку праці.

Розроблена модель реалізує наступні функції: є засобом дослідження формування професійної компетентності МССО; формулює логіку особистісного професійного вдосконалення підготовки здобувачів; визначає освітній процес з певними результатами й уможливує постійну адаптивну трансформацію в перехідний період реформ та змін підготовки молодшого спеціаліста на молодшого фахового бакалавра.

Розроблена модель складається з п'яти блоків, що мають окреме наповнення, проте послідовно забезпечують формування професійних компетентностей МССО на адаптивних засадах. Серед них *методологічно-цільовий*, що включає мету професійної підготовки фахівців, її завдання, принципи та методологічні підходи; *аналітико-діагностичний*, що передбачає вхідне діагностування та інструменти діагностики для моніторингового дослідження та адаптивних коригувань процесу

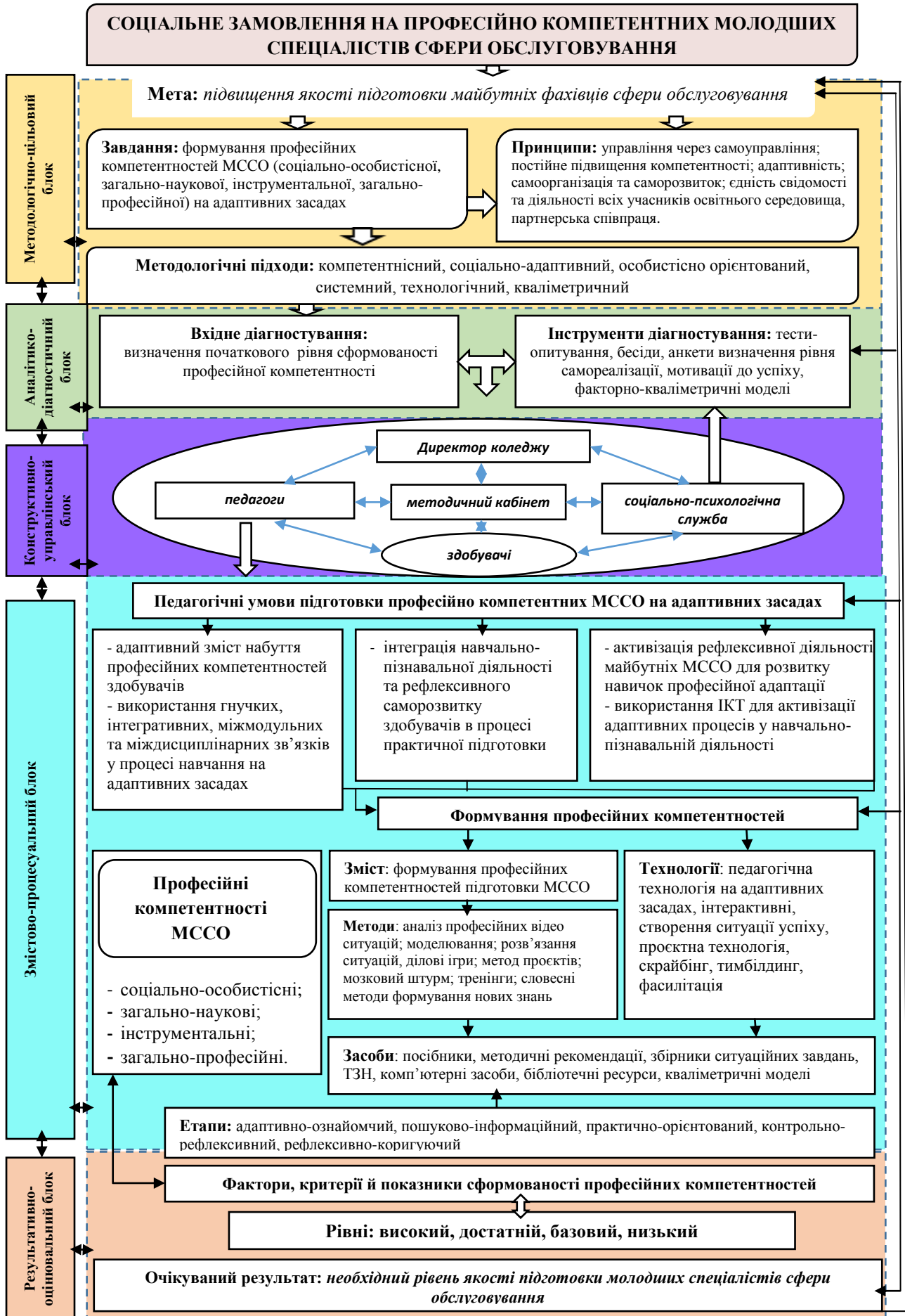

Рис. 1. Модель підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах

професійної підготовки МССО; *конструктивно-управлінський*, який включає систему управління коледжем на засадах адаптивності при співпраці з педагогічним колективом, соціально-психологічною службою, методичним кабінетом та здобувачами освіти; *змістово-процесуальний*, що констатує порядок взаємодії та визначає систему педагогічних умов і дій з формування професійних компетентностей МССО на адаптивних засадах, сукупність відповідних технологій, методів, засобів й етапів підготовки; *результативно-оцінювальний*, який включає фактори, критерії, показники й рівні сформованості професійних компетентностей МССО.

На основі наукових розробок вчених (В. Давидова, М. Дяченко, М. Жалдака, Г. Ковальчук, А. Лісневської) виокремлено та теоретично обґрунтовано низку педагогічних умов підготовки МССО на адаптивних засадах: *адаптивний зміст набуття ключових та професійних компетентностей здобувачів освіти; використання гнучких, інтегративних, міжмодульних та міждисциплінарних зв'язків у процесі навчання на адаптивних засадах; інтеграція навчально-пізнавальної діяльності та рефлексивного саморозвитку здобувачів в процесі практичної підготовки; активізація рефлексивної діяльності майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування для розвитку навичок професійної адаптації; використання ІКТ для активізації адаптивних процесів у навчально-пізнавальній діяльності здобувачів.*

Перша педагогічна умова – *адаптивний зміст набуття ключових та професійних компетентностей здобувачів* – зумовлена необхідністю формування у молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах гнучких навичок «Soft skills», які передбачають креативний підхід до справи, вміння переконувати і впливати на персонал, співпрацю в різних умовах, швидку адаптацію до змін, вміння раціонально розраховувати свій час, що значно посилить формування ключових та професійних компетентностей випускників коледжу.

Друга педагогічна умова – *використання гнучких, інтегративних, міжмодульних та міждисциплінарних зв'язків у процесі навчання на адаптивних засадах* – передбачає, що підготовка МССО реалізується через інтеграцію економічних, фінансових, управлінських навчальних ситуацій і професійних завдань, що забезпечить більш якісне формування професійної компетентності здобувачів, які мають бути управлінцями у сфері послуг. Визначено, що у таких умовах поглиблюється професійна багатофункціональність фахівця, розширюються знання і навички, які набуваються при реалізації міждисциплінарного підходу.

Третя педагогічна умова – *інтеграція навчально-пізнавальної діяльності та рефлексивного саморозвитку здобувачів в процесі практичної підготовки* – визначає зміст освітнього процесу під час формування у молодших спеціалістів сфери обслуговування професійних компетентностей протягом практичної підготовки. Майбутні фахівці сфери обслуговування на адаптивних засадах реалізують особистісні та професійні можливості, де освіта гарантує їм професійний кар'єрний розвиток, що відповідатиме запитам роботодавців. Ця умова забезпечується

проходженням здобувачами практик, де вони набувають навички адаптивності для професійної здатності гнучкого реагування на вирішення виробничих завдань.

Четверта педагогічна умова – *активізація рефлексивної діяльності майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування для розвитку навичок професійної адаптації* – визначає змістово-процесуальні характеристики освітнього процесу, що активізують рефлексивну діяльність здобувачів та відповідні адаптивні процеси під час швидкоплинних змін в галузі надання послуг. Привертається увага до технологій, що потребують роботи рефлексивного мислення майбутніх фахівців сфери послуг щодо обрання певної моделі поведінки в складних конфліктних ситуаціях при роботі з колективом працівників. Така умова при практично-професійній діяльності здобувачів на рефлексивній основі забезпечить формування адаптивних навичок, що сприятимуть саморозвитку та професійному ствердженню фахівця і досягненню професійної майстерності у власній діяльності.

П'ята педагогічна умова – *використання ІКТ для активізації адаптивних процесів у навчально-пізнавальній діяльності здобувачів* – зумовлена застосуванням такого інформаційного матеріалу для розроблення занять, який спонукає здобувачів замислюватись, розмірковувати, аналізувати логічний зміст інформації, розрізняти правдиву інформацію від перевернутої, бачити зв'язок з іншим повідомленням та встановлювати її послідовність. Під час такої педагогічної співпраці навчання перетворюється в дослідження та пошук фактичних даних, що ініціює у здобувачів мотивацію до навчання, спричиняє цікавість та задоволення проведеною роботою, а також активізує запам'ятовування, сприяє розвитку мислення.

У дослідженні конкретизовано кваліметричний інструментарій для оцінки, якісного моніторингу і контролю створення освітнього середовища коледжу та впровадження педагогічних умов підготовки професійно компетентних молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах.

Така оцінка дає можливість спостерігати за об'єктом дослідження не загалом і в цілому, а із визначенням сукупності складових створеної факторно-критеріальної моделі. Результати, отримані при застосуванні кваліметричних моделей, впливають на організацію та коригування роботи і дозволяють вносити корективи для підвищення ефективності здійснюваної освітньої діяльності. У роботі сформовано та адаптовано такі кваліметричні моделі: кваліметрична факторно-критеріальна модель професійних компетентностей викладача ЗФПО; кваліметрична факторно-критеріальна модель професійних компетентностей МССО та інші.

У третьому розділі – **«Експериментальна перевірка педагогічних умов підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах в закладах фахової передвищої освіти»** – розроблено технологію впровадження педагогічних умов підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах, здійснено експериментальну перевірку пропонованих педагогічних умов.

Експериментальна перевірка здійснювалась впродовж 2016–2020 рр. на базі Харківського державного професійно-педагогічного коледжу імені В. І. Вернадського, Навчально-наукового центру професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук України, Державного вищого навчального

закладу «Чернівецький політехнічний коледж». Педагогічний експеримент проводився у три етапи: констатувальний, формувальний, контрольний.

На констатувальному етапі експериментальної перевірки проведена діагностика вхідного стану сформованості професійних компетентностей майбутніх МССО. Для цього використано такі методи, як спостереження, інтерв'ю, бесіди, анкетування. Результати показали, що за середніми показниками біля 11 % здобувачів продемонстрували високий рівень професійної компетентності, проте як базовий рівень був характерним для 51 %. Такі дані свідчать про використання традиційних методів в педагогічній діяльності при підготовці фахівців сфери послуг, вплив об'єктивних та суб'єктивних факторів, що зумовлюють труднощі у формуванні високого та достатнього рівнів професійних компетентностей МССО.

На формувальному етапі експериментальної перевірки здійснено адаптивні й коригувальні дії в освітній діяльності ЗФПО та реалізовано педагогічні умови підготовки МССО на адаптивних засадах за рахунок відповідної технології. До формувального етапу було залучено дві групи: експериментальну ЕГ (84 особи) та контрольну КГ (86 осіб).

Технологія впровадження педагогічних умов підготовки МССО на адаптивних засадах включає п'ять етапів. *Адаптивно-ознайомчий етап* реалізується через оцінку професійних компетентностей учасників освітньої діяльності та проведення аналізу стану їхнього усвідомлення адаптації в освітньому процесі. Для його здійснення використовується аналіз наукових розробок, освітньої документації, спостереження, анкетування, опитування. *Пошуково-інформаційний етап* передбачає визначення проблемних питань з формування професійної компетентності МССО на адаптивних засадах і виокремлення мотиваційних та спонукальних впливів на формування професійних цінностей здобувачів освіти. При цьому застосовуються такі методи, як: бесіди, переконання, дискусії, аналіз ситуації виробничого характеру. *Практично-орієнтовний етап* зумовлює формування професійних компетентностей із застосуванням адаптивних засад підготовки МССО. При його здійсненні використовується такий дидактичний інструментарій: пояснення, презентації, звіти про проходження практики, ситуаційні завдання, практичні і виробничі завдання, ментальні карти, творчі завдання. *Контрольно-рефлексивний етап* забезпечує перевірку сформованості професійних компетентностей МССО на адаптивних засадах. Цей етап реалізується за рахунок підготовки власних проєктів, виконання та презентування власних ідей, підготовки та участі у конкурсах, підготовки та захисті курсових проєктів, генерування ідей щодо вирішення виробничих завдань та їх розробки. *Рефлексивно-коригуючий етап* передбачає вимірювання фактичних результатів сформованості професійних компетентностей МССО на адаптивних засадах та адаптивне коригування процесу їх формування. Для його здійснення використовується анкетування, тестування, оперативне регулювання, факторно-критеріальні моделі та комп'ютерні технології для їх обчислення.

На контрольному етапі експериментальної перевірки встановлено, що при зміні освітнього простору ЗФПО з урахуванням адаптивних засад визначено низку позитивних зрушень в педагогічному процесі при формуванні професійно

компетентних майбутніх МССО, підвищення зацікавленості в результативності педагогічних адаптацій з боку викладачів та адміністративних працівників коледжів. Визначені позитивні впливи під час проведення експериментального дослідження: зміна поведінки та відношення до взаємодії викладачів і здобувачів освіти; підвищення рівня партнерських суб'єкт - суб'єктних відносин між всіма учасниками освітнього середовища коледжу; індивідуалізація освітнього процесу; системність вимог до виконання завдань; введення в освітній процес оновленого змісту через оптимізацію навчального плану.

Для підтвердження було здійснено вихідне вимірювання показників та їх аналіз. При опрацюванні факторно-критеріальної моделі виявлено приріст за загальним параметром Р, що складається з суми факторів $F_1 + \dots + F_6$ (табл. 1).

Таблиця 1

Узагальнені результати оцінювання підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах

Фактори		Період оцінювання	Показники сформованості професійних компетентностей МССО	
			ЕГ	КГ
F ₁	Виокремлення елементів адаптивних навичок в освітньому процесі з метою набуття ключових та професійних компетентностей здобувачів	конст. етап	0,079	0,075
		контр. етап	0,115	0,078
		динаміка	+0,036	+0,003
F ₂	Використання міждисциплінарних зв'язків у процесі навчання	конст. етап	0,027	0,025
		контр. етап	0,049	0,032
		динаміка	+0,022	+0,007
F ₃	Мотивація МССО до навчальної діяльності на адаптивних засадах	конст. етап	0,041	0,038
		контр. етап	0,056	0,041
		динаміка	+0,015	+0,003
F ₄	Інтеграція навчально-пізнавальної діяльності та рефлексивної діяльності здобувачів в процесі практичної підготовки	конст. етап	0,083	0,078
		контр. етап	0,126	0,081
		динаміка	+0,043	+0,003
F ₅	Рефлексивна діяльність майбутніх МССО для розвитку навичок професійної адаптації	конст. етап	0,040	0,036
		контр. етап	0,069	0,041
		динаміка	+0,029	+0,005
F ₆	Використання ІКТ для активізації навчально-пізнавальної діяльності	конст. етап	0,059	0,054
		контр. етап	0,097	0,058
		динаміка	+0,038	+0,004
F ₇	Організація ситуативної освітньої та професійної самостійної роботи здобувачів	конст. етап	0,049	0,044
		контр. етап	0,107	0,050
		динаміка	+0,058	+0,006
Р	Визначення сформованості професійної компетентності майбутніх МССО	конст. етап	0,379	0,350
		контр. етап	0,618	0,381
		динаміка	+0,239	+0,031

Методи вимірювання на констатувальному і контрольному етапах експерименту використовувались ідентичні. Отримані дані фіксувались у кваліметричну факторно-критеріальну модель, яка містить задану бальну оцінку за визначеною шкалою та оцінку критеріїв і факторів. Показники у моделі

обчислювались автоматично за допомогою електронних таблиць Microsoft Excel по внесеним формулам.

За сумою оцінки факторів визначено бальну оцінку рівня сформованості професійних компетентностей МССО на адаптивних засадах (рис. 2). Аналіз отриманих результатів свідчить, що сформованість професійних компетентностей майбутніх МССО у контрольній групі зросла від $R_{кг} = 0,350$ до $R_{кг} = 0,381$. Водночас динаміка результатів експериментальної групи є більш вагомою: від $R_{ег} = 0,379$ до $R_{ег} = 0,618$.

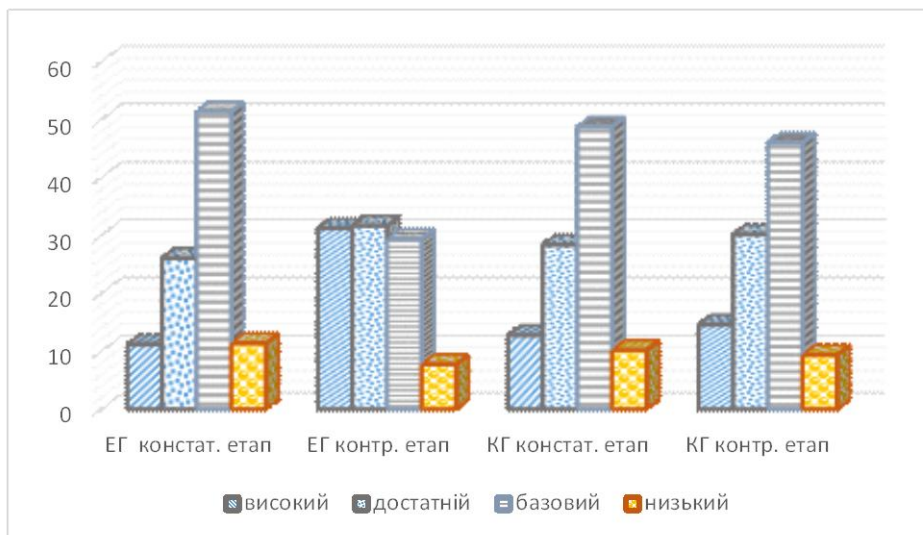

Рис. 2. Узагальнені результати вимірювання підготовки МССО на адаптивних засадах за рівнем сформованості професійних компетентностей

На контрольному етапі перевірено достовірність отриманих результатів за допомогою критеріїв Стьюдента (t) і Пірсона (χ^2).

Проведений аналіз результатів експериментальної перевірки підтвердив гіпотезу дослідження, що свідчить про досягнення його мети, виконання завдань, та дозволив зробити висновок про підвищення якості професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування за рахунок виокремлення, обґрунтування та реалізації в освітньому процесі педагогічних умов на основі авторської моделі підготовки фахівців на адаптивних засадах, що реалізує адаптивне управління й взаємовплив суб'єктів освітнього процесу, адаптивний зміст й технології професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення проблеми підвищення якості підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування шляхом теоретичного обґрунтування, реалізації експериментальної перевірки та практичного впровадження в освітній простір ЗФПО педагогічних умов підготовки МССО на адаптивних засадах. Досягнута мета дослідження, вирішені завдання та підтверджена гіпотеза дають змогу зробити висновки про наступне:

1. Проаналізовано теорію і практику підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах в закладах фахової передвищої освіти, виокремлено й обґрунтовано базові поняття та визначено проблему дослідження. Аналіз теоретичних розвідок філософських, психолого-педагогічних джерел та законодавчої документації свідчить, що адаптивність і адаптація в педагогічній діяльності є актуальними питаннями, які потребують впровадження в підготовку молодших спеціалістів сфери обслуговування. Визначено, що системність розкриття даного питання в науковій літературі та його розробленість в контексті фахової передвищої освіти майже відсутні.

Встановлено, що переорієнтація та зміна професійної підготовки фахівців на адаптивних засадах забезпечить розбудову ланки фахової передвищої освіти та створить сучасний заклад освіти з відкритим освітнім простором для розвитку індивідуальної траєкторії кожного учасника освітнього процесу, дасть можливість сформуванню професійно компетентних конкурентоспроможних фахівців сфери послуг, гнучких та мобільних в швидкозмінних умовах професійної діяльності. Проведене дослідження науково-освітнього простору професійної підготовки фахівців за кордоном, що дає досвід для втілення педагогічних новацій в діяльність ЗФПО через адаптивні підходи та методи.

2. Теоретично обґрунтовано та розроблено адаптивні матриці взаємозв'язку професійних компетентностей з виробничими функціями майбутнього молодшого спеціаліста сфери обслуговування. Визначено зміст та компоненти формування професійної компетентності цих фахівців. Відповідно до визначених компонентів розроблено критерії та фактори оцінювання рівнів сформованості професійної компетентності здобувачів, які є основою створення кваліметричних факторно-критеріальних моделей для проведення постійної моніторингової діяльності. Розроблений кваліметричний інструментарій є засобом вимірювання та порівняння результативності створеного освітнього простору ЗФПО на адаптивних засадах.

3. Виокремлено та теоретично обґрунтовано зміст адаптивних засад підготовки професійно компетентних МССО, а саме: адаптивне управління освітньою діяльністю на рівні адміністрування; адаптивний взаємовплив на основі партнерства і суб'єкт-суб'єктних відносин педагогів та здобувачів; забезпечення адаптивного індивідуалізованого змісту професійної підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування; адаптація педагогічних технологій для професійної підготовки МССО.

4. Теоретично обґрунтовано й практично реалізовано педагогічні умови підготовки молодшого спеціаліста сфери обслуговування на адаптивних засадах, а саме: адаптивний зміст набуття ключових та професійних компетентностей здобувачів; використання гнучких, інтегративних, міжмодульних та міждисциплінарних зв'язків у процесі навчання на адаптивних засадах; інтеграція навчально-пізнавальної діяльності та рефлексивного саморозвитку здобувачів в процесі практичної підготовки; активізація рефлексивної діяльності майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування для розвитку навичок професійної адаптації; використання ІКТ для активізації адаптивних процесів у навчально-пізнавальній діяльності здобувачів.

Для практичного застосування в освітньому процесі закладів фахової передвищої освіти визначених педагогічних умов підготовки МССО на адаптивних засадах було розроблено технологію їх впровадження, що містить п'ять послідовних етапів, а саме: адаптивно-ознайомчий, пошуково-інформаційний, практично-орієнтовний, контрольньо-рефлексивний та рефлексивно-коригуючий.

5. Експериментальна перевірка педагогічних умов підготовки МССО на адаптивних засадах засвідчила, що їх реалізація сприяла підвищенню якості підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування. В експериментальних групах приріст показників високого рівня сформованості професійних компетентностей становить 20,04 %, достатнього рівня – 5,57 %. Проте в контрольних групах позитивна динаміка є значно меншою (за високим й достатнім рівнями – 1,81 %). Подібна фіксація результатів підтверджує ефективність теоретично обґрунтованих й практично реалізованих педагогічних умов для формування професійно компетентного МССО на адаптивних засадах.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми підвищення якості підготовки МССО на адаптивних засадах та може в подальшому бути основою для науково теоретичного пошуку за такими напрямками: створення оновленого освітнього простору коледжу із впровадженням адаптованих інноваційних технологій в період переходу до підготовки молодших фахових бакалаврів сфери обслуговування; формування адаптивних компетентностей у викладачів дисциплін професійного циклу в закладах фахової передвищої освіти.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Савельєва Т. А. Адаптивні засади формування професійних компетентностей молодших спеціалістів сфери обслуговування в закладах фахової передвищої освіти. *Теоретичні і методичні засади розроблення та використання адаптивних технологій у процесі підготовки магістрів з управління закладом освіти: колективна монографія / за заг. і наук. ред. Г. В. Єльнікової*. Харків : Мачулин, 2020. С. 226–249.

2. Савельєва Т. А. Планування життєдіяльності закладу фахової передвищої освіти на адаптивних засадах. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2019. Вип. 4. С. 181–185.

3. Savielieva T. A. Increasing the pedagogical skills of teachers and masters of production training in the process of introducing adaptive principles in colleges and technical schools. *The unity of science*. 2019. December 2018 – January 2019. P. 57–59.

4. Савельєва Т. А. Обґрунтування моделі підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах. *Virtus*. 2019. June, Issue 35. С. 168–171.

5. Савельєва Т. Педагогічні умови підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування в професійно-педагогічних навчальних закладах. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія: Педагогіка*. 2018. Вип. № 4 (7). URL: <https://amtp.org.ua/index.php/journal/issue/view/1>.

6. Савельєва Т. А. Базові поняття дослідження підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах. *Проблеми інженерно-педагогічної освіти*. Харків: УІПА, 2018. Вип. 59. С. 28–34.

Опубліковані праці апробаційного характеру

7. Савельєва Т. А. Організація самостійної роботи здобувачів з використанням ІКТ на адаптивних засадах в коледжах. *Освіта і наука в мінливому світі: проблеми та перспективи розвитку*: матер. II Міжнар. наук. конф. (Дніпро, 27–28 березня 2020 р.). Дніпро, 2020. Ч. I. С. 197–199.

8. Савельєва Т. А. Дослідницька діяльність в коледжах як засіб підвищення якості підготовки фахівця. *Розбудова єдиного відкритого інформаційного простору освіти впродовж життя*: зб. матер. II Міжнар.наук.-практ. WEB-форуму (Харків–Київ, 25–27 березня 2020 р.). Харків–Київ, 2020. Вип. 2. С. 190–192.

9. Савельєва Т. А. Вчора проєкт – сьогодні реалії життя та погляд в майбутнє. *Організаційно-педагогічні та методичні проблеми і завдання імплементації Закону України «Про фахову передвищу освіту»*: збір. матер. XIX обласної наук.-практ. конф. пед. працівників (Харків, 21 лютого 2020 р.). Харків, 2020. С. 420–421.

10. Савельєва Т. А. Впровадження адаптивних засад в професійній (професійно-технічній) освіті. *Адаптивні системи управління в освіті*: збір. матер. IV Всеукр. наук. форуму (Харків, 24–25 січня 2019 р.). Харків, 2019. С. 30–31.

11. Савельєва Т. А. Веб-сайт закладу освіти як сучасний інструмент популяризації підготовки молодших спеціалістів. *Шляхи і методи популяризації підготовки молодших спеціалістів в умовах реалізації Закону України «Про освіту»*: збір. матер. XVIII обласної наук.-практ. конф. пед. працівників (Харків, 22 лютого 2019 р.). Харків, 2019. С. 323–325.

12. Савельєва Т. А. Тьюторство як нова професійна роль педагога фахової передвищої освіти на адаптивних засадах. *Intellectual economics, management and education: proceeding of the I International symposium (Vilnius–Ljubijana, September 20, 2019)*. Vilnius–Ljubijana, 2019. С. 368–369.

13. Савельєва Т. А. Застосування ІКТ у навчальному процесі коледжу для якісної освітньої підготовки молодшого спеціаліста на адаптивних засадах. *Розбудова єдиного інформаційного простору української освіти – вимога часу*: зб. матер. Всеукр. наук.-практ. web-форуму (Київ–Харків, 22–23 березня 2018р.). Київ–Харків, 2018. С. 86–88.

14. Савельєва Т.А., Мандражи О.А. Поняття «СТЕМА» у контексті доцільності адаптивних процесів при впровадженні STEM освіти. *Конкурентоспроможність вищої освіти України в умовах інформаційного суспільства*: матер. I Міжнар. наук.-практ. конф. (Чернігів, 9 листопада 2018 р.). Чернігів, 2018. С. 646–648.

АНОТАЦІЇ

Савельєва Т. А. Педагогічні умови підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти. – Українська інженерно-педагогічна академія, Харків, 2021.

Дисертацію присвячено розв'язанню проблеми підвищення якості професійної підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування шляхом обґрунтування, реалізації й експериментальної перевірки педагогічних умов їхньої підготовки на адаптивних засадах. У роботі здійснено аналіз стану професійної підготовки молодших спеціалістів сфери обслуговування в закладах фахової передвищої освіти. Теоретично обґрунтовано й практично реалізовано педагогічні умови підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування на основі активізації адаптивних процесів в освітній діяльності закладів фахової передвищої освіти.

Експериментальною перевіркою підтверджено ефективність впровадження педагогічних умов підготовки майбутніх молодших спеціалістів сфери обслуговування на адаптивних засадах.

Ключові слова: професійна компетентність, молодший спеціаліст, сфера обслуговування, освітній простір, адаптивні засади, педагогічні умови, фахова передвища освіта, кваліметричні факторно-критеріальні моделі.

Савельева Т. А. Педагогические условия подготовки младших специалистов сферы обслуживания на адаптивных принципах. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.04 – теория и методика профессионального образования. - Украинская инженерно-педагогическая академия, Харьков, 2021.

Диссертация посвящена решению проблемы повышения качества профессиональной подготовки будущих младших специалистов сферы обслуживания путем обоснования, реализации и экспериментальной проверки педагогических условий их подготовки на адаптивных принципах. В работе проведен анализ состояния профессиональной подготовки младших специалистов сферы обслуживания в заведениях профессионального образования. Теоретически обоснованы и практически реализованы педагогические условия подготовки будущих младших специалистов сферы обслуживания на основе активизации адаптивных процессов в образовательной деятельности учреждений профессионального образования.

Экспериментальной проверкой подтверждена эффективность внедрения педагогических условий подготовки будущих младших специалистов сферы обслуживания на адаптивных принципах.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, младший специалист, сфера обслуживания, образовательное пространство, адаптивные принципы, педагогические условия, профессиональное образование, кваліметрические факторно-критеріальні моделі.

Savielieva T. A. Pedagogical conditions for training junior specialists in the service sector on the basis of adaptability – Qualification research paper, manuscript.

Thesis for the degree of candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.04 – Theory and Methods of Vocational Training. – Ukrainian Engineering Pedagogics Academy, Kharkiv, 2021.

Our research deals with training of service specialists in the institutions of professional pre-higher education, formed on the basis of adaptability. It allowed to identify appropriate pedagogical conditions. The research develops and clarifies the key concept "pedagogical conditions for training junior specialists in the service sector on the basis of adaptability", which made it possible to identify positive pedagogical influences, in the form of adaptive principles, in the specialists training and their professional competence in pre-higher education.

It was detected that the formation of improving the quality of professional competence of future junior service professionals is a complex systemic pedagogical process. It enhances the educational and cognitive activities of students, contributes to the formation of personality, professional orientation and meets professional requirements.

Given the specifics of training junior service professionals, it was found that adaptive changes in the educational institution and the competence approach in the formation of a specialist is gradual. It develops professional and adaptive skills in working with people, forms awareness of continuous self-development and professional self-realization throughout the life.

The selected components of professional competence made it possible to define and concretize the essence of the adaptive basis for the creation of a renewed educational space in colleges: the adaptive management of educational institutions at the administrative level; interaction of participants of the educational process on the basis of partnership; flexible content for the training of junior specialists; adaptation and modernization of educational and methodical materials taking into account individual educational needs; use of adaptive pedagogical technologies in the educational process of colleges.

The education in the institutions of professional pre-higher education is constantly in development. And it is analyzed in the research. This made it possible to reveal and substantiate the pedagogical conditions for the formation of professionally competent future junior specialists on basis of adaptability. The first pedagogical condition is the elements separation of adaptive skills in the educational process in order to acquire key and professional competencies of students. The second pedagogical condition is the use of interdisciplinary links in the learning process and the internal motivation of junior specialists to learn on an adaptive basis. The third pedagogical condition is the integration of educational and cognitive activities and reflective activities of students in the practical training. The fourth pedagogical condition is the activation of reflective activity of future specialists in service sector for the development of skills of professional adaptation. The fifth pedagogical condition is the use of computer technologies to intensify educational and cognitive activities.

The developed model of junior specialists training on the basis of adaptability characterizes the formation of professional competence of future specialists in the service sector and certifies the effectiveness of the implementation of pedagogical conditions and the degree of achievement of the research target.

On the basis of monitoring researches qualimetric tools are developed, namely: qualimetric factor-criterion model of professional competence of the teacher in a professional pre-higher educational institution; qualimetric factor-criterion model of professional competence of junior specialists in the service sector; qualimetric factor-

criterion model for assessing the training of professionally competent junior service specialists on an adaptive basis. The developed qualimetric models function and accompany the system of training junior service specialists on an adaptive basis in institutions of professional pre-higher education in order to constantly monitor and regulate the activities of the institution and the implementation of the educational process.

Based on the analysis of the regulatory framework and the selected pedagogical conditions for the training of professionally competent junior specialists in the service sector on an adaptive basis, the effectiveness of their implementation in the institutions of professional pre-higher education was experimentally tested. As a result of the experimental test, factual data were obtained. It formulated a positive pedagogical effect: in the experimental groups, the number of students with high and sufficient levels of professional competence was increased, and number of students with a low level was simultaneously decreased. The results, that were obtained at the final stage of the experiment, characterize the objectivity and effectiveness of the implementation of the developed pedagogical conditions for junior specialists training on the basis of adaptability.

During the experimental inspection, the technology of implementation of the developed pedagogical conditions of training the junior specialists of the service sector on an adaptive basis was formed. Moreover, methodical recommendations on the organization of application of the proposed changes in the educational process of professional pre-higher institutions were singled out. Based on this, a conclusion was made about the effectiveness of the created educational space on an adaptive basis and the effectiveness and validity of the implementation of the developed pedagogical conditions for the training of future professionally competent junior specialists in the service sector.

Key words: professional competence, junior specialist, service sector, education, basis of adaptability, pedagogical conditions, professional pre-higher education, qualimetric factor-criterion models.

Підписано до друку 17.03.2021. Формат 60x84/16. Папір офсетний.
Гарнітура Times ET. Умов. друк. арк. 0,9. Наклад 100 прим. Замов. № 0317/7-21.

Надруковано з готових оригінал-макетів у друкарні ФОП Петров В. В.
Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.

Запис № 2400000000106167 від 08.01.2009 р.
61144, м. Харків, вул. Гв. Широнінців, 79в, к. 137,
тел. (057) 778-60-34, e-mail:bookfabrik@mail.ua